

ÎNSEMUL DE CONVOCARE AL ADUNĂRII CENTUMVIRIALE IN SIGHIȘOARA DIN ANUL 1704

Nicolae Teșculă

Pentru a înțelege modul de organizare a instituțiilor sighișorene trebuie să ne raportăm la procesul de colonizare al sașilor în Transilvania în secolele XII-XIII, fenomen care determină în parte evoluția istorică ulterioară a localității. În această perioadă a secolelor XII-XIII, procesul cuceririi Transilvanei de către regalitatea maghiară era încheiat, însă era o cucerire fragilă determinată îndeosebi de atacurile unor popoare migratoare, cum ar fi cumanii și pecenegii sau besii și totul va culmina cu marea invazie tătară din 1241, care a zdruncinat Europa centrală și a lăsat urme profunde în mentalul colectiv.

La apărarea granițelor de sud și est a Transilvanei au apelat pentru prima dată la ordinul militaro-călugăresc al cavalerilor teutoni, care au fost cantonați în zona Țării Bârsei și care datorită faptului că nu au respectat privilegiul acordat de regalitate au fost alungați. Acest lucru a dus la colonizarea unei populații germanice cunoscute în istorie sub numele de sași. Procesul colonizării a fost unul amplu și cauzat de o serie de factori:

- pe de o parte o mișcare demografică spre răsărit în secolele XII-XIV, cauzată în mare parte de dezvoltarea societății germane care a determinat o suprapopulare a satelor și automat la o emigrare a unei părți a populației în alte zone ca Boemia, Moravia, Polonia, Țărilor Baltice, Slovacia și Transilvania.
- pe de altă parte meșteșugarii și comercianții erau stânjeniți în activitatea lor de privilegiile nobilimii.

Această situație s-a potrivit ca o mânășă regalității maghiare interesată de a apăra această parte a hotarelor sale și de a dezvolta economic zona. Astfel au apelat în demersul lor la germani situați în vestul Rinului, în Saxonia, Suabia și Bavaria. Numele acestora era de Flandrensi, Teutoni, Saxoni.

Colonizarea s-a făcut în mai multe etape, în grupuri mai mari sau mai mici. Primii s-au așezat în a doua jumătate a secolului al XII-lea în jurul episcopiei de Alba, la Cricău, Ighiu și Romos. Apoi la mijlocul secolului al XIII-lea în zona Sibiului, la Cincu și Nocrich și de aici în zona Baraolt și Orăștie. Un alt val a fost în a doua jumătate a secolului XIII în zona Bistrița, Reghin și Țara Bârsei, urmat de ultimul val în zona Târnavelor. Colonizarea acestora s-a făcut în zona acordată de regalitatea maghiară care purta numele de *Fundus Regius*, sau Pământul Crăiesc¹.

Asupra evoluției istorice a localității, deși tradiția orală păstrată în cronică menționează anul 1190 sau 1198 ca și an de întemeiere al orașului, prima atestare documentară o avem la anul 1298 într-o bulă emisă de papa Benedict prin care se acorda dreptul de a acorda indulgență fraților domincani din SCHESPURCH. Evoluția istorică a orașului este ascendentă astfel la 1337 devine sediu al scaunului, care îi va purta numele².

Situându-se pe *Fundus Regius*, Sighișoara avea toate atributele unui oraș liber regesc, beneficiind de privilegiul autonomiei administrative, alegându-și singur organele de conducere. Astfel apare o instituție cu rol de conducere-*sfatul orașului*, organismul de conducere al orașului, care în documente apare sub numele de magistrat sau senat și cuprindea 12 senatori și un primar-Magister Civicum, Bürgermeister.

Inițial în secolele XII-XIII orașele erau sub autoritatea unor Comites sau Gräffen, nobili proprietari de pământuri și imobile, în general fruntașii obștilor

¹ Asupra acestui aspect vezi pe larg: Năgler, *Așezarea sașilor în Transilvania*, ed. Kriterion, București, 1992, passim.

² Baltag, *Sighișoara. Schäßburg. Segesvar*. Ed. Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2003, p.34.

săsești care s-au instalat în Transilvania. (Pentru Sighișoara avem menționat în documente pe comitele Wasmundus la 1300, ceea ce ne determină să afirmăm că este posibil ca acesta să fie primul conducător al urbei). La Sighișoara prima mențiune a existenței sfatului o avem de la 1393, iar prima mențiune completă a acestuia de la 1473 când sunt menționați primarul, villicul sau Hann-ul (o funcție echivalentă cu cea de viceprimar n.n.), judele regal și 10 senatori, la 1486 numărul acestora crește la 12 senatori și rămâne așa pe toată perioada Evului Mediu.

Primarul era cel mai înalt funcționar al orașului, fiind președintele magistratului și reprezenta orașul în Dietă, la Universitatea Saxonă sau la rege. Lui în era subordonată economia orașului și ordinea publică.

Se remarcă aici funcția de senator, care era considerată a fi o mare onoare pentru oricine și nu era retribuită. Rolul sfatului era acela de for judecătoresc și administrativ, care reglementa activitatea meșteșugărească, comercială fiscală și militară a orașului. Astfel opt senatori erau responsabili pentru cele 8 cartiere ale orașului, primarul cu trei senatori răspundeau de activitățile financiare. Pe lângă aceste atribuții de colectare a impozitelor, magistratul condus de primar se ocupa de păstrarea liniștii publice cu ajutorul unui detașament de trabanți conduși de un căpitan și de plata unor salariați ai orașului: preoții, profesorii, notarul, organistul, directorul ceasului etc.³

O sarcină importantă era cea judecătorească, orașul va dispunea de drept de jurisdicție criminală, semn distinctiv fiind Turnul cu Ceas cu cele patru turnulețe. Sfatul orașului a fost for de primă instanță pentru procese “criminale” ca omor, adulter, vrăjitorie și deranjarea liniștii publice și în același timp de instanță de apel pentru procesele civile din scaunul Sighișoarei, hotărâte de judecatul Sighișoara, divizoratul Saschiz și cele 13 sate.

³ *Ibidem*, pp. 63-68.

În fruntea cancelariei orașului se afla notarul, el era ales pe viață și era o persoană destoinică care cunoștea germana, latina și maghiara, el redacta hotărârile, ținea registrul de socoteli, fiind unul dintre cei trei responsabili ai orașului. Primul notar îl avem menționat la 1407, iar dintre renumiții notarii sighișoreni amintim pe Georgius Kraus, notar între 1679-1693, autor al celebrei Cronici a Transilvaniei .

Villicatul s-a organizat ca un organ separat mai târziu. Villicul, inițial, era cea mai importantă funcție publică a orașului, se ocupa cu treburi economice, având în subordine judele târgului, constructorul (Bauherr), paznicii portilor, ai câmpului și orașului. Tot aici era și *divizoratul*, unde se adresau moștenitorii celor decedați pentru împărțirea corectă a averilor rămase.⁴

O altă instituție era “ *comunitatea celor o sută* “ (Hundertmannschaft) care, existentă la anul 1580, în calitatea sa de organ reprezentativ, avea sarcina de a participa la alegerea primarului, judele regal și judele scăunal și al villicului, avea rol de verificare și control. Marea masă a adunării centumvirale era formată din meșteșugari⁵.

Această comunitate centumvirială la Sighișoara este mai puțin cunoscută și tratată în literatura de specialitate. Nu vom intra în analiza formei de organizare al acesteia, considerând a fi o temă deschisă pentru viitor, analiza surselor de arhivă putând să aducă lumină în această problemă. În cele ce urmează ne vom referi la modul de convocare al adunării centumvirale la Sighișoara reflectat în piesele de patrimoniu existente la Muzeul de Istorie.

După cum am menționat mai sus, membrii „ *comunității celor o sută* ” era formată din meșteșugari, organizați în bresle, care erau în același timp și cetățeni ai orașului. Tot în urbe, începând cu anul 1526⁶ funcționa instituția vecinătății.

⁴ *Ibidem* , p.69.

⁵ Geront Nussbächer, *Aus Urkunden und Chroniken. Neunter Band. Schäßburg*, Aldus Verlag, Brașov, 2010, p. 67.

⁶ *Ibidem.*, pp. 62-62.

Breslele dețineau o serie de obiecte cum ar fi: sigiliul, lada, tabla de convocare, steagul etc. Pe lângă rolul practic de zi cu zi aceste obiecte purtau și un mesaj simbolic aparte specific gândirii și spiritualității medievale, recunoscute de autorități drept persoane juridice, breslele atribuiău acestor obiecte calitatea de simbol al autorității atât față de ei cât și față de cei de afară⁷.

Breasla folosea sigiliul pentru autentificarea documentelor emise, lada constituia locul în care erau depuse însemnele breslei și documentele ei, cu timpul devenind expresia colectivității, iar steagul era purtat la procesiuni în fruntea breslei, tabla de convocare era folosită pentru înștiințarea membrilor breslei validând mesajul oficial adus.⁸

Aceste obiecte sunt prezente și în cazul vecinătățiilor, care dispuneau și unele din ele încă dispun, de lazi de vecinătate și table de convocare. Ca și în cazul breslelor, aceste obiecte au rolul de a conferi vecinătăților statut juridic.

Rolul tablei de convocare era unul extrem de important. Pe lângă tabla propriu-zisă exista un convocator pin care era transmis un mesaj, adesea de convocare a membrilor din partea breslei sau al vecinătății. Odată primit mesajul și citit el era trimis mai departe. Păstrarea tablei de convocare și a convocatorului și netransmiterea ei aducea pedepse bănești din partea conducerii breslei, respectiv al vecinătății.

La fel a funcționat și în cadrul adunării centumvirale din Sighișoara. În inventarul instituției deținem o tablă de convocare al „*comunității celor o sută*” la numărul de inventar 1281 și înregistrat cu denumirea de „*Însemn pentru convocarea consilierior din sfatul orșului Sighișoara*” Este din lemn sub formă de scut cu o lungime de 21 de cm. și o lățime de 16,5 cm., cu două fețe. Pe o față sunt sculptate pe margini frunze, iar în centru trei cercuri, două laterale mici vopsite în verde și

⁷ *Breslele transilvănene (secXIV-XIX)*, catalog de expoziție, Cluj-Napoca, 1997, p. 7.

⁸ *Ibidem*.

unul central mai mare vopsit în roșu. Pe verso este sculptată în patru registre în relief inscripția: **100 . Mann Zeichen 1704.**

Vedem că modelul de comunicare al vecinătăților și al breslelor este folosit și în cazul organizării administrative a orașului prin folosirea tablei de convocare, ceea ce făcea ca informația să ajungă repede și într-un timp util celor interesați. Considerăm că acest aspect este unul normal, dacă ținem cont de importanța avută de instituția breslelor și de cea a vecinătății în istoria urbei.

Nu în ultimul rând avem de a face cu o comunitate încheagată, care în baza privilegiului dat de regele Andrei al II-lea la 1224 de bucura de dreptul de autoadministrare funcționând liber cu un magistrat condus de un primar, un consiliu orășenesc din 12 consilieri și un ”parlament” din 100 de bărbați. Această formă de organizare administrativă funcționând în linii mari până la refoma administrativă a anului 1876

DAS ZEICHEN FÜR DIE EINBERUFFUG DER VERSAMMLUNG DER HUNDERTMANSCHAFT IN SCHÄSSBURG

AUS DEM JAHRE 1704

(Zusammenfassung)

In dem Mittelalter genoss die Stadt Schässburg eine weitgehende behördliche Autonomie, und hatte somit das Recht die Personen in Führungspositionen frei zu wählen. Die Stadt wurde von einem Bürgermeister, zu dessen Seite ein *villie*, welcher die Position eines Vize-Bürgermeisters innehielt stand, einem Stadtrat, bestehend aus 12 Mitglieder, und einer Versammlung der Hundertmannschaft, zu welcher die Tüchtigsten Männer der Stadt gehörten, geleitet. Diese Hundertmannschafts - Versammlung hatte bezüglich der Bestimmung von Steuern, des Stadtbudgets und von größeren Gemeinschaftlichen Bauprojekte, eine äußerst wichtige Rolle.

Die Mitglieder wurden mittels eines Versammlungszeichens zu der Hundertmannschafts-Versammlung einberufen. Dessen Rolle war eine besonderes wichtige. Nebst dem eigentlichen Versammlungszeichen, gab es noch eine Namensliste, durch welche den Mitgliedern der Aufruf zu der Versammlung mitgeteilt wurde. Wurde diese zu Kenntnis genommen, musste sie unverzüglich weitergegeben werden, - ein zuwiderhandeln brachte Geldstrafen seitens der Stadtleitung ein.

Stichwörter: Schässburg, Magistrat, Hundertmannschaft, Mittelalter, Nachbarschaft.

Cuvinte cheie: Sighișoara, magistrat, consiliul celor o sută, ev mediu, vecinătate.

Galerie Foto

nr. 1281 față

nr. 1281 verso

